

AMERSFOORT TOEN EN NU

Half Nederland baalt dat de geplande vakantie door corona niet doorgaat. Hoe anders was dat in de vorige eeuw, toen duizenden kinderen naar Soest en Soesterberg werden verscheept voor een verplichte 'vakantie', om aan te sterken.

▲ Jan de Mos (75) van Historische Vereniging Soest/Soesterberg staat voor het voormalige vakantiekoloniehuis van Hemalie in Soesterberg. „De kinderen moesten worden vetgemest.”

FOTO SASKIA BERDENIS VAN BERLEKOM

Pap met klonten, melk met vellen

Arnold de Valk

Bleekneusjes werden ze genoemd, kinderen van de basisschoolleeftijd die wegens hun gebrekkige gezondheid een 'bleekneusje' zouden hebben.

Zij werden, meestal op aanraden van de schoolarts, op een soort verplichte vakantie gestuurd. Minimaal zes weken moesten ze naar een 'vakantiekolonie', waar ze weer fit en gezond van terug moesten komen.

Die vakantiekolonies lagen door heel Nederland, met Soest en Soesterberg als hofleverancier met vijf locaties tussen 1905 en de jaren 70. De bosrijke omgeving was dé plek voor duizenden bleekneusjes om 'tot rust te komen'. Ze moesten bewegen, in de zon zitten en vooral véél eten.

„Ze moesten worden vetgemest”, zegt Jan de Mos (75) van Historische Vereniging Soest/Soesterberg. Hij deed onderzoek naar lokale vakantiekolonies. „Zeker in de begintijd was een groeiachterstand vaak de reden dat kinderen naar Soesterberg werden uitgezonden. Hoe meer kilo's ze aankwamen, hoe beter. Orde, rust en regelmaat was de norm.”

Hemalie

De eerste Soesterbergse vakantiekolonie was de Bloemheuvel, dat tussen 1905 en 1907 op de gelijknamige hof-

Na elke hap werd even de neus dichtgeknepen om het kind tot het inzicht te laten komen dat er geslikt of gestikt moest worden

–Voormalige bezoeker van Hemalie

stede lag. Tussen 1909 en eind jaren 60 verbleven duizenden kinderen in De Stompert, in 1932 hernoemd tot Hemalie aan de Amersfoortsestraat 65 in Soesterberg.

Verderop in dezelfde straat ontstond in 1930 het kindertehuis Kinabu, waar tot begin 1970 bleekneusjes zaten. In Soest had vakantiekolonie Trein 8.28 twee locaties: Nieuwe Weg aan de Kolonieweg (1911-1957) en Vosseveld aan het gelijknamige landgoed (1924-1963).

Gevoerd

Veel eten was dus het devies. Dat betekende dikke pap met klonten, stapels boterhammen en gekookte melk met vellen. En dat bord, dat móest leeg. In een promotiefilm van Kinabu uit 1930 zien we een meisje van een jaar of 7 dat door een zuster wordt gevoerd terwijl alle andere kinderen al lang van tafel zijn.

Dat verplichte eten en drinken heeft nogal wat trauma's opgeleverd, zo blijkt uit verhalen op vakantiekolonie.nl, waar voormalige bleekneusjes hun ervaringen delen.

‘We moesten daar warme melk drinken met dat dikke vel erop’, schrijft Henk Jongejan, die in 1957 in Hemalie zat. ‘Ik heb geschreeuwd dat ik het niet wilde drinken. Tot vandaag de dag heb ik nooit meer melk gedronken.’

Froukje Hager, in 1960 bij Kinabu,

▲ De meisjesslaapzaal in vakantiekolonie De Stompert in Soesterberg, later omgedoopt tot Hemalie, in 1928. FOTO ARCHIEF EEMLAND

▲ Kinderen in vakantiekolonie Trein 8.28 in Soest kregen ook tijd om te spelen. De foto dateert uit 1930. FOTO ARCHIEF EEMLAND

beschrijft het eten als 'aangebrande havermout en watergruwel.'

Een anoniem persoon die in 1952 in Hemalie zat, beschrijft op de site wat gebeurde met kinderen die weigerden te eten: 'Na elke hap werd even de neus dichtgeknepen om het kind tot het inzicht te laten komen dat er geslikt of gestikt moest worden'.

Wie eten bleef weigeren of te weinig kilo's was aangekomen bij het wekelijkse weegmoment, kreeg er verbaal van langs. 'Jij wilt zeker nog zes weken blijven!'

Een doorlopend probleem was de schoolachterstand die kinderen op liepen gedurende zo'n lang verblijf. Kinderen werkten soms zelfstandig op locatie, maar dat neek niet altijd voldoende. Kinabu besloot daarom in de jaren 60 dat 'hun' bleekneusjes naar een echte school moesten. Dat werd de dichtstbijzijnde openbare basisschool, Wethouder de Haan in Soesterberg.

Weemoed

De toenmalige directeur Gerrit Stekelenburg (77) kreeg zo om de zes weken rond de dertig nieuwe tijdelijke leerlingen in zijn klassen.

„De bleekneusjes kwamen meestal gespannen en vermoeid binnen”, zegt hij. „Maar na een paar weken kwam er steeds meer rust in. Volgens mij deed Kinabu hartstikke goed werk.”

Wel denkt hij met weemoed terug aan kinderen die eigenlijk niet terug konden naar huis en waarvoor het lastig bleek een pleeggezin te vinden. „Sommige kinderen bleven maanden, soms zelfs jaren hangen.”

Het was niet allemaal ellende wat de klok sloeg in die vakantieoord. „Waarschijnlijk zijn het met name de mensen met nare herinneringen die zich geroepen voelen daarover te schrijven”, zegt Jan de Mos. In de meeste gevallen houden de klachten op bij het verplichte eten en de strenge zusters.

Nuttig

De anonieme verslaggeefster die in de jaren 50 bij Hemalie zat, vertelt ook dat de kinderen regelmatig in de bossen mochten spelen. 'Eerst een eind lopen en dan spelletjes als verstoppertje of tikkertje. Of we probeerden met wisselend succes een hut te bouwen.'

Ook de feestdagen werden niet vergeten. Sinterklaas kwam begin december met zijn pieten langs en kinderen van Trein 8.28 werden in de kerst van 1923 verrast op de opvoering van 'de geheele operette Asschenpoester', zo verslaat de lokale krant *De Soester* begin 1924. Mede mogelijk gemaakt door een collecte. De verslaggever schrijft dat het een 'heerlijke en nuttige ontspanning' moet zijn geweest voor de kinderen.